

Zienswijze t.a.v. de Notitie Reikwijdte en Detailniveau Lob van Gennep. Een pleidooi voor het Niersdal

Gennep / Ottersum 30 maart 2020

Voor een algemene zienswijze ten aanzien van de NRD Lob van Gennep verwijzen we naar de zienswijze van de Omgevingswerkgroep Dorpsraden Lob van Gennep. In deze zienswijze richten wij, bezorgde en betrokken bewoners van Ottersum en Ven-Zelderheide, ons vooral op de noodzaak voor onderzoek naar de gevolgen voor het Niersdal van de in de NRD Lob van Gennep geselecteerde kansrijke mogelijke oplossingen voor de Lob van Gennep.

In het landschap van Ven-Zelderheide, Gennep, Ottersum en Milsbeek is het Niersdal samen met de stuwwal “een veelzijdige en waardevolle natuurlijke structuurdrager”.¹ De bijzondere geomorfologie van het gebied die teruggaat op de voorlaatste ijstijd en die nog steeds in het landschap herkenbaar is, heeft tussen Maas, Niers en stuwwal een markant gebied doen ontstaan met grote ecologische, landschappelijke, natuur- en cultuurhistorische waarden. Voor de inwoners van Ven-Zelderheide, Ottersum, Gennep en Milsbeek is de Niers landschapsbepalend en een essentiële component van de regionale identiteit.² Het gebied dankt mede aan het Niersdal zijn hoge recreatieve en toeristische belevingswaarde.³

Het stroomdal van de Niers is een prachtig landschap met beelden zoals je die eigenlijk alleen nog maar op schilderijen van 17^e en 18^e eeuwse landschapsschilders dacht tegen te komen. Vanaf de Duitse grens slingert het riviertje zich in grote lussen tussen graslanden door naar de Maas 9 km verderop. Eerst ten zuiden van de Kleefseweg en de ‘dam’ bij de Schraveltsche beek, dan onder de historische steilranden bij de Hamsebrugweg in Ven-Zelderheide, daarna met een grote bocht om het Natura 2000 gebied de Zeldersche Driessen heen, dan verder langs de akkers van de Aaldonk en het voormalige klooster Maria Roepaen, in Ottersum direct onderlangs de bebouwde kern, vervolgens door de Henakker langs de

¹ Geciteerd uit: Beleidskader Hoogwaterveiligheid en het borgen van kwetsbare gebiedskwaliteiten Gemeente Gennep. Bijlage 1-2-1 Paraplubestemmingsplan 2019. Rapport DLA+ Landscape Architects, p.3

² Vgl. J. Kulberg e.a., 2019. Het Nederlandse landschap en Nederlandse Identiteit. Hfst.13 van het Sociaal en Cultureel Rapport 2019 – Denkend aan Nederland. Sociaal en Cultureel Planbureau SCP.

³ Zie p. 2 van het in voetnoot 1 genoemde rapport.

vestingmuren van Gennep en tenslotte tussen de weilanden langs Bloemenstraat en Maaskemp tot aan de monding in de Maas bij het Genneper huis. Overal is in het noorden de hoge bosrug van de stuwwal te zien en op de Bloemenstraat zie je in het zuiden over de weilanden heen de schepen op de Maas voorbijvaren. Vroeger, nog geen 50 jaar geleden voordat de rondweg van de N271 werd aangelegd, konden de Ottersummers dat zelfs nog vanaf hun huis zien.

Het Niersdal heeft een belangrijke ecologische functie. In 2009, rekende het Landschapsontwikkelingsplan van de gemeenten Mook en Gennep het gehele Niersdal nog tot de Ecologische Hoofdstructuur. Het werd niet alleen gezien als een belangrijke schakel voor een robuuste ecologische verbinding Schinveld-Mook, maar het dal zou ook “het verbindende element tussen verschillende rivierduinen en de stuwwal in het noorden” moeten vormen.⁴ Het MIRT-onderzoek voor de Lob van Gennep uit 2018 spreekt bij de aanvullende leidende principes voor ruimtelijke kwaliteit in vergelijkbare bewoordingen over maatregelen die bijdragen “aan betere ecologische verbindingen tussen Maas, Niers en stuwwal.” (P. 43)

De natuurwaarde van het gebied is in potentie hoog. Langs de oevers in het Natura 2000 gebied de Zeldersche Driessen liggen de laatste restgebieden stroomdal-grasland met een vegetatie die uniek is in Nederland.⁵ Ondanks dat de chemische vervuiling van de Niers te wensen overlaat (o.a. door intensieve bemesting maar ook vanwege het grote aantal waterzuiveringsinstallaties),⁶ zijn er in het gehele dal positieve ontwikkelingen wat betreft flora en fauna. Op meerdere plaatsen langs de Niers zijn er dassenburchten, de bever heeft het er naar zijn zin, je ziet weer vossen en soms een ree, steeds meer trekvogels overwinteren op de graslanden langs de oevers, en in de Niers zelf is de visstand aanzienlijk verbeterd.

De stroomdalnatuur langs de Niersoevers kan in beperkte mate beleefd worden. Het Laarzenpad (vanaf het dal van de Stadsniers tussen Ottersum en De Looi, via de Henakker en de graslanden onder de N271 en de Bloemenstraat naar het Genneperhuis) is een struinpad dat soms lieflijke, en soms ook meer rauwe ‘cultuur-

⁴ Landschapsontwikkelingsplan gemeente Mook en Middelaar en Gemeente Gennep. Deel A. 2009, p.96.

⁵ Vgl. o.a. J. Schaminée 2009. De Zeldersche Driessen. (https://www.ivn.nl/sites/ivnn/files/zeldersche_driessen_0.pdf), of K. Sýkora & S. Rotthier 2014. Stroomdalgrasland: kort en dynamisch. De Levende Natuur, Jrg. 115/nr.3

⁶ Gewässergütebericht Niers 2017. Niersverband Viersen, August 2017.

natuur' toegankelijk maakt. Bij Ven-Zelderheide en de Zeldersche Driessen is een vergelijkbaar pad gepland.

De provinciale en lokale overheden, Waterschap Limburg en Staatsbosbeheer hebben zich de afgelopen decennia slechts mondjesmaat sterk gemaakt voor het behoud en de ontwikkeling van de stroomdalnatuur langs de Niersoevers, – een halfhartig beleid dat mogelijk verband houdt met de onduidelijke status van het gebied in het overheidsbeleid. Het gebied bevindt zich op een kantelpunt. Cynici vinden het misschien niet erg als het rigoureuus op de schop gaat voor een van de kansrijke alternatieven in de plannen voor de Lob van Gennep. Maar men zou ook kunnen proberen om dit het begin te laten zijn van systematisch beleid om de ecologie, de natuur en het landschap van het Niersdal te beschermen en verder te ontwikkelen.

Het verbaast ons daarom dat in de omschrijvingen van het studiegebied in de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) Lob van Gennep het Niersdal niet integraal is opgenomen als object voor onderzoek naar de effecten die de drie in de NRD onderscheiden alternatieven op het Niersdal hebben.

Bij geen van de drie kansrijke mogelijke oplossingen die in de NRD geselecteerd zijn, wordt systematisch aandacht besteed aan de gevolgen die ingrijpende dijkverhoging en –versterking zullen hebben voor ecologie, natuur en landschap van het Niersdal. Zoals ook al in de zienswijze van de OWG Dorpsraden gesteld wordt, is het sowieso al een ongelukkige omissie dat in de NRD het kader voor de doelstelling Ruimtelijke kwaliteit voor wat betreft de milieu-effecten niet uitgewerkt is, en dat geldt zeker voor het Niersdal omdat daar de effecten zeer ingrijpend kunnen zijn. Het feit dat in het MIRT-onderzoek en de daarbij horende Inspiratie-atlas er eigenlijk alleen aandacht was voor 'meekoppelkansen' voor de natuur en landschap 'binnendijs', of hoogstens voor postzegelnatuur op kleinere stukjes langs de Niers zoals de crevasse tussen Niers en Spiekerbeek (Inspiratieatlas p.31), is nalatig omdat zo onderzoek naar de gevolgen van een verdere verdijking van het Niersdal als geheel niet op de agenda gezet wordt. Wij vinden een gedegen onderzoek naar de milieueffecten van de bedijkingsvarianten voor het gehele Niersdal bij elk van de drie kansrijke mogelijke oplossingen echter absoluut noodzakelijk. Bij elk alternatief moet actief, zorgvuldig en constructief gezocht worden naar realiseringen die ecologie, natuur en landschap versterken. Oplossingen waarbij het extra

ruimtebeslag op het Niersdal zo minimaal mogelijk is. En voor elk kansrijk alternatief moet gekeken worden naar de effecten die dijkverhoging en –versterking zal hebben op de kwetsbare gebiedswaarden, de flora en fauna in het stroomdal, en op de landschapsbepalende karakteristieken van het rivierdal.

Wij noemen een aantal overwegingen die volgens ons het uitvoeren van een omvattende studie naar de effecten op het Niersdal noodzakelijk maakt.

- De drie alternatieven die in de NRD als kansrijke mogelijke oplossingen worden aangemerkt zijn nu nog onvoldoende uitgewerkt om de effecten ervan op in het bijzonder het Niersdal goed te kunnen beoordelen in termen van de drie doelstellingen van het project. Om die effecten realistisch te kunnen evalueren, is het nodig om voor iedere variant, de tracés en dimensies van dijken en kunstwerken tot een beoordeelbaar detailniveau uit te werken.
- Voor de kern Ottersum heeft een aanzienlijke verhoging en versterking van de waterkeringen ingrijpende implicaties voor de directe woonomgeving. Wij pleiten voor onderzoek naar oplossingen waarvan enerzijds de effecten op de woonomgeving minimaal zijn en anderzijds de hoogwaterbescherming optimaal is. De natuurlijke, historische verbinding van het dorp met de Niers, net als overigens aan de overkant die van de vestingstad Gennep met de Niers, mag niet verder verloren gaan. Landschapsbehoud, natuurontwikkeling én de toegankelijkheid van het Niersdal langs De Looij, de ‘StadsNiers’ en de Henakker zouden bij de beoordeling naar de respectievelijke plannen steeds zwaar moeten wegen.
- Het Niersdal functioneert bij hoogwater als een bergingsgebied voor de Maas. De waterkering aan de beide boorden van de Niers is voor de kernen Ottersum, Gennep en Ven-Zelderheide de primaire bescherming tegen hoogwater. Dat in 1995 Gennep en Ottersum grotendeels door het opdringende Maaswater werden beschermd, was vooral te danken aan de inmiddels opgeworpen nooddijken in het Niersdal. Hoewel in 1993 delen van Ottersum en Gennep door het falen van de waterkeringen overstroomden, werd grotere schade voorkomen door het in allerijl aanbrengen van noodkades langs de Niers. Het belang van de Niers in het waterbeheer bij hoge afvoeren van de Maas wettigt een studie naar de functie van het Niersdal bij dreigende overstromingen. Temeer daar bij zowel de tweede als

de derde mogelijke kansrijke oplossing in de NRD (Verbindende dijken met vaste drempels, resp. Verbindende dijken met reguleerbare waterkerende instroomvoorziening) de waterkeringen aan de zijde van Ottersum aanmerkelijk hoger worden dan die aan de Gennepse kant. Voorbeelden van onderzoeksvragen zijn:

- Hoe groot is de bergingscapaciteit van het Niersdal bij bepaalde afvoeren van de Maas en wat is het effect van deze capaciteit op de waterstanden van de Maas?
- Welk effect heeft het instromend Maaswater bij bepaalde afvoeren op de hoogwaterbescherming van de aan de Niers gelegen woonwijken van Gennep en de verder stroomopwaarts aan de Niers gelegen buurtschappen en (Duitse) woonkernen?
- Hoe groot is de kans dat bij de geprognosticeerde toename van de frequentie van het optreden van hoogwaterstanden van de Maas het instromende rivierwater bepaalde geomorfologische eigenschappen van het Niersdal zal aantasten, zoals bijvoorbeeld de unieke, nog door de Rijn afgeschuurde steilranden?
- Bij het hoogwater in 1995 is overwogen om de verbinding Niers-Maas ter hoogte van het viaduct van de rondweg N271 af te sluiten. Dat is niet gedaan omdat er toen onvoldoende pompcapaciteit was om het Nierswater te blijven lozen. De voorziening voor zo'n noodafsluiting zou het mogelijk maken om de Niersdijken ten zuiden van de rondweg niet verder te hoeven verhogen. Het zou vreemd zijn wanneer dergelijke opties niet mee onderzocht worden omdat ze buiten het directe plangebied van de Lob van Gennep vallen.
- In het rapport van DLA+ worden 'de Dam tussen Niers en Spiekerbeek' en 'de Hamsebrugweg' genoemd als voorbeelden van elementen van het Niersdal die om hun bijzondere kwetsbaarheid extra bescherming nodig zullen hebben bij hoogwater-bescherming⁷. Zoals niemand het belang van extra bescherming van de resten van het Gennepershuis (een rijksmonument) bij de monding van de Niers in de Maas en de omringende uiterwaarden van de

⁷ Pag. 6, 7 en 8 van het in voetnoot 1 genoemde rapport.

Maas en Niers (Maaskemp) zal betwisten,⁸ zo willen wij pleiten voor het behoud van de in het Niersdal aanwezige archeologische en cultuur-historische waarden. Mutatis mutandis geldt dat ook voor de unieke natuur van de Zeldersche Driessen voorzover die door de plannen geraakt wordt.

- Een integrale studie naar de gevolgen van eventuele ingrepen in het Niersdal kan ook antwoord geven op de vraag of de uitvoering van de in de NRD onderscheiden alternatieven de recreatieve en toeristische waarde van het gebied zullen verminderen.
- Net over de grens bij Kessel, heeft het Duitse Niersverband in het kader van het al 10 jaar oude Masterplan Niersgebiet, al enkele kilometers van de Niers gerenatureerd. Het is de bedoeling om uiteindelijk zo'n 78 km (70 % van de totale lengte van de Niers in Duitsland) te renatureren. Afhankelijk van de keuzes die er aan de Nederlandse kant gemaakt worden, zou er een situatie kunnen ontstaan waarbij voor het Nederlandse deel van de Niers aan de noordkant hoge, versterkte dijken komen met mogelijk ook een veel groter ruimtebeslag in het Niersdal, terwijl net iets verderop stroomopwaarts de Niers lieflijk meandert onder het loof van het Reichswald. Het is wenselijk om te onderzoeken hoe de ontwikkelingen hier grensoverschrijdend gecoördineerd kunnen worden, bij voorkeur niet volgens incompatibele waterhuishoudings- en waterveiligheidsconcepten, en hopelijk ook niet volgens grotendeels tegenstrijdige landschaps- en natuurbehoudvisies.

⁸ Pag. 12, 13 en 14 van het in voetnoot 1 genoemde rapport.